

ISTORIA UNUI EXAMEN DE CAPACITATE DIN ROMÂNIA - CONTESTAT ÎN 1929

*

HISTORY OF A ROMANIAN APTITUDE TEST - CONTESTED IN 1929

*

HISTOIRE D'UN TEST D'APTITUDE ROUMAIN - CONTESTÉ EN 1929

Elena CONSTANTIN - PREDA¹

Rezumat: În România interbelică, învățământul funcționa pe baza unor legi noi, necesare realității istorice după realizarea Marii Uniri de la 1918. Situația ulterioară unificării a fost una dificilă, având în vedere diferențele legislative dintre regiunile istorice unificate și România.

Pregătirea învățătorilor pentru predarea în învățământul primar, în cele mai multe dintre cazuri, se rezuma la absolvirea școlii normale, iar cei care doreau să progreseze în carieră urmau studiile universitare. Pentru cei care doreau să devină profesori de învățământ secundar, pe lângă condițiile generale de la art. 36 din legea nr. 79/1928, era necesar ca aceștia să fie doctori sau licențiați ai unei facultăți de litere sau de științe, cu diplomă legal recunoscută, să fie absolvent al unui seminar pedagogic și să fi trecut cu succes un examen de capacitate pentru cel puțin o materie principală și două materii secundare.

Conform art. 39/ Legea 79/ 1928, examenul de capacitate era organizat în fiecare an, între 15 ianuarie și 15 aprilie, la una din universitățile din România, prin rotație, de către o comisie numită de Ministerul Instrucțiunii. Comisiile erau numite pe trei ani și erau formate din câte 5 membri: 2 profesori sau agregați definitivi de la una din Universități, 2 profesori de liceu, licențiați sau doctori, cu o vechime de cel puțin 5 ani cu titlu definitiv și al cincilea, un profesor universitar pentru pedagogie. Astfel, membrii erau aleși încât comisia să poată examina trei specialități asociate. Se considerau respinși candidații care, la specialitatea principală obțineau media sub 7,50, iar la cele secundare o notă medie sub 7.00. Rezultatele examenului de capacitate erau aprobate de Ministerul Instrucțiunii după avizul Consiliului Permanent. Anularea unui examen se putea realiza numai pe baza avizului conform al Consiliului Permanent, pentru grave abateri de la dispozițiile legii și regulamentului, caz în care se lua decizia susținerii unui nou examen de capacitate. fc

La mijloc de secol XX descoperim un scandal de proporții iscat în urma unui astfel de examen de capacitate, mai precis, examenul din anul 1929, folosind ca surse de cercetare două publicații legate de acest subiect: un raport de evaluare al unor teze, semnat de profesorul Giorge Pascu, cu titlul *Examenul de Capacitate pentru Limba Română ca specialitate principală ținut la București dela 19 April - 4 Iunie 1929*, apărut la Iași, la Editura Viața Românească, în anul 1930, în colecția Biblioteca

---

¹ Acknowledgement: Această lucrare a fost realizată cu sprijinul proiectului POCU 153770, cu titlul: "Accesibilitatea cercetărilor avansate pentru o dezvoltare economică sustenabilă - ACADEMIKA", proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 – 2020. Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, Școala doctorală de științe socio-umane, domeniul istorie.

Revistei Critice, nr. 6. și un memoriu cu titlul Examenul de capacitate pentru limba română: 1929 Procedee incalificabile ale comisiei – Mulți candidați neîndreptățiți – documente edificatoare, apărut la București, tipărit la Atelierele SOCEC & Co., S. A# în 1929.

Cele două publicații, studiate atent, conferă o imagine sumbră asupra organizării examenelor de acest tip, din România interbelică, articolul de față propunând prezentarea celor două perspective: evaluatori versus candidați. Amestecul de interese, acte de corupție, decizii părtinitoare și acuzații grave, reușesc să transforme un examen de capacitate, adresat profesorilor, într-un scandal național.

Cuvinte cheie: *examen de capacitate, educație, perioada interbelică, candidați, comisie evaluare.*

*

Abstract: *In the middle of the 20th century, we discover a scandal of great proportions caused by such a capacity exam, more precisely, the exam from 1929, using as research sources two publications related to this subject: an evaluation report of some theses, signed by professor Gorge Pascu, with the title the Romanian Language Aptitude Exam as the main specialty held in Bucharest from April 19 - June 4, 1929, published in Iași, at the Viața Românească Publishing House, in 1930, in the collection of the Biblioteca Revistei Critice, no. 6. and a memorandum with the title Examination of capacity for the Romanian language: 1929 Ineligible proceedings of the commission - Many unqualified candidates - edifying documents, appeared in Bucharest, printed at Atelierele SOCEC & Co., S. A# in 1929.*

The two publications, carefully studied, give a gloomy picture of the organization of exams of this type - from interwar Romania - the present article proposes the presentation of the two perspectives: evaluators versus candidates. The mixture of interests, acts of corruption, biased decisions and serious accusations manage to turn a capacity exam, addressed to teachers, into a national scandal.

Key words: *aptitude test, education, interwar period, candidates, evaluation committee.*

*

Resume: *Au milieu du XXe siècle, on découvre un scandale de grande ampleur provoqué par un tel examen de capacité, plus précisément, l'examen de 1929, en utilisant comme sources de recherche deux publications liées à ce sujet : un rapport d'évaluation de certaines thèses, signé par professeur Gorge Pascu, avec le titre l'examen d'aptitude à la langue roumaine comme spécialité principale tenu à Bucarest du 19 avril au 4 juin 1929, publié à Iași, à la maison d'édition Viața Românească, en 1930, dans la collection de la Biblioteca Revistei Critice, non. 6. et un mémorandum intitulé Examen de capacité pour la langue roumaine : 1929 Actes inéligibles de la commission - De nombreux candidats non qualifiés - documents édifiants, parus à Bucarest, imprimés à Atelierele SOCEC & Co., S. A# en 1929.*

Les deux publications, soigneusement étudiées, présentent un tableau sombre de l'organisation des examens de ce type - de la Roumanie de l'entre-deux-guerres - le présent article propose la présentation des deux perspectives: évaluateurs versus candidats. Le mélange d'intérêts, d'actes de corruption, de décisions biaisées et d'accusations graves parvient à transformer un examen de capacité, adressé aux enseignants, en un scandale national.

Mots clés: *test d'aptitude, formation, entre-deux-guerres, candidats, comité d'évaluation.*

*

În România interbelică, învățământul funcționa pe baza unor legi noi, necesare realității istorice după realizarea Marii Uniri de la 1918. Situația ulterioară unificării a fost una dificilă, având în vedere diferențele legislative dintre regiunile istorice

unificate și România. Cu atât mai mult era evidentă nevoia de stabilire a unor standarde de pregătire a resursei umane, pentru posturile de învățători și profesori.

Pregătirea învățătorilor pentru predarea în învățământul primar, în cele mai multe dintre cazuri, se rezuma la absolvirea școlii normale, iar cei care doreau să progreseze în carieră urmau studiile universitare. Pentru cei care doreau să devină profesori de învățământ secundar (gimnaziu sau liceu), pe lângă condițiile generale de la art. 36 din legea nr. 79/1928², era necesar ca aceștia să fie doctori sau licențiați ai unei facultăți de litere sau de științe, cu diplomă legal recunoscută, să fie absolvent al unui seminar pedagogic și să fi trecut cu succes un *examen de capacitate* pentru cel puțin o materie principală și două materii secundare.

Așadar, absolvenții studiilor universitare, conform Legii nr. 79/1928 pentru învățământul secundar (text publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 105 din 15 mai 1928, în vigoare de la 1 septembrie 1928), aveau de promovat un examen dificil pentru a preda în învățământul secundar numit „examen de capacitate”. După promovarea acestui examen profesorii și maeștrii putea fi *provizorii* sau *definitivi*. Provizorii sunt cei numiți în baza *examenului de capacitate* și puteau deveni definitivi după 3 ani de funcționare, conform dispozițiilor art. 63, ambele categorii erau numiți *titulari*, iar catedrele neocupate de titulari pot fi ocupate de *suplinitori*³.

Conform art. 39/ Legea 79/ 1928, examenul de capacitate era organizat în fiecare an, între 15 ianuarie și 15 aprilie, la una din universitățile din România, prin rotație, de către o comisie numită de Ministerul Instrucțiunii. Comisiile erau numite pe trei ani și erau formate din câte 5 membri: 2 profesori sau agregăți definitivi de la una din Universități, 2 profesori de liceu, licențiați sau doctori, cu o vechime de cel puțin 5 ani cu titlu definitiv și al cincilea, un profesor universitar pentru pedagogie. Astfel, membrii erau aleși încât comisia să poată examina trei specialități asociate. Examenul de capacitate consta din probe scrise, colocvii și probe practice pedagogice, iar pentru specialitățile științifice candidații se prezentau și la o probă de laborator. Probele erau notate cu note de la 1 la 10. Pentru a obține nota medie a examenului de capacitate, aceste note se adunau între ele, adăugându-se și nota de absolvire a seminarului pedagogic cu 1/2 coeficient. Se considerau respinși candidații care, la specialitatea principală obțineau media sub 7,50, iar la cele secundare o notă medie sub 7.00.

Rezultatele examenului de capacitate erau aprobate de Ministerul Instrucțiunii după avizul Consiliului Permanent. Anularea unui examen se putea realiza numai pe baza avizului conform al Consiliului Permanent, pentru grave abateri de la dispozițiile legii și regulamentului, caz în care se lua decizia susținerii unui nou examen de capacitate. Candidații promovați primeau o diplomă de capacitate și erau înscriși în *tabloul materiei* pentru șase ani consecutivi. Înscrierea pe tabloul unei materii principale dădea candidatului dreptul la numire, indicând anul și ordinea lui de

---

² Monitorul Oficial, Partea I nr. 105 din 15 mai 1928, în vigoare de la 1 septembrie 1928.

³https://www.ise.ro/wp-content/uploads/2019/01/ANTOL_LEG_RO_2004.pdf (Antologia legilor învățământului din România, Institutul de Științe ale Educației, București, p. 233, accesat în data de 10.08.2022).

clasificare, cu mențiunea că, un candidat se putea prezenta doar de trei ori la examenul de capacitate.

Pe scurt, așa stăteau lucrurile, din punct de vedere legislativ, la finalul anului 1928, cu privire la examenul de capacitate.

În urma cercetărilor mele cu privire la sistemul de învățământ din perioada interbelică, am descoperit o parte din documentele donate de una dintre marile personalități nemțene și anume, cărturarul G.T. Kirileanu, născut la 25 martie 1872 în satul Holda, comuna Broșteni, pe atunci în județul Neamț, astăzi în județul Suceava, care s-a stins la 13 noiembrie 1960, în Piatra-Neamț, unde a și fost înmormântat în cimitirul vechi al orașului. Acesta, bibliotecar regal, reputat filolog, folclorist, istoric literar și generos donator al colecțiilor sale de carte către școli și instituții ale statului român, a înzestrat și biblioteca orașului Piatra-Neamț, care îi poartă numele din 13 martie 1992, ca o dovadă de recunoștință față de generozitatea sa⁴. Actul de donație din 24 februarie 1956 menționa că se „înființa - în casa sa - o bibliotecă documentară pentru luminarea poporului”⁵, în realitate, biblioteca cărturarului G.T. Kirileanu era vizitată încă de la instalarea acestuia în Piatra-Neamț.

Printre diversele documentele donate de domnia-sa se află și un raport de evaluare al unor teze⁶, semnat de Giorge Pascu, cu titlul *Examenul de Capacitate pentru Limba Română ca specialitate principală ținut la București dela 19 April - 4 Iunie 1929*, apărut la Iași, la Editura Viața Românească, în anul 1930, în colecția *Biblioteca Revistei Critice*, nr. 6. Mai precis, acest document, după cum se observă pe prima pagină, este un dar primit de G. T. Kirileanu, în data de 10 ianuarie 1930, de la o persoană cu inițialele „S.O”. (Foto nr. 1)

Cercetarea acestui raport va fi realizată în paralel cu cercetarea un *memoriu*, redactat de candidații la examenul de capacitate din 1929, document care, se pare, a generat raportul profesorului G. Pascu. Studiul celor două documente a fost interesant, cu parfum de epocă, mai ales că vine în completarea unei imagini idilice despre istoria învățământului din perioada interbelică, pe care începusem să mi-o conturez, dar care, pe măsură ce întâlnesc o atare cazuistică, se modifică. Pe bună dreptate se poate face precizarea că, în absența documentelor vremii, rămâne doar partea romanțioasă a lucrurilor, multe din tarele epocii fiind uitate.

În anexe, redau copii de pe copertele celor două documente, care au făcut multă vâlvă la timpul apariției lor, publicate prin intermediul unor edituri cunoscute, ambele tabere având încredere în puterea cuvântului scris.

Așadar, în colecția Bibliotecii Județene „G.T. Kirileanu” din Piatra-Neamț, am descoperit cele două documente, cu două perspective contradictorii, cu privire la examenul de capacitate pentru limba română din anul 1929, prima perspectivă, cea a candidaților la examen, redactată sub forma unui memoriu cu titlul *Examenul de*

---

⁴ <http://www.bibgtkneamt.ro/biblioteca/despre-noi/item/22-gtkirileanu> (accesat în data de 10.08.2022)

⁵ *Ibidem*.

⁶ Nu este consemnat nicăieri că ar fi un raport, aceasta este o supoziție a autoarei.

capacitate pentru limba română: 1929 Procedee incalificabile ale comisiunii – Mulți candidați neîndreptățiți – documente edificatoare, apărut la București, tipărit la Atelierele SOCEC & Co., S. A# în 1929 și a doua perspectivă, publicată de profesorul Gorge Pascu de la Universitatea „Al. Iona. Cuza” din Iași, cu titlul *Examenul de Capacitate pentru Limba Română ca specialitate principală ținut la București dela 19 April-4 Iunie 1929*, apărută la Iași, la Editura Viața Românească, în anul 1930, în colecția Biblioteca Revistei Critice, nr. 6.

Cele două publicații merită un studiu atent, acesta fiind și motivul pentru care vom prezenta, pe rând, cele două perspective și chiar dacă memoriul, cronologic, apare primul, vom începe prezentarea cu raportul profesorului Pascu, considerat de mine - oficial, având în vedere faptul că a fost membru al comisiei de examinare și și-a asumat prezentarea evaluării, în mod public. A doua perspectivă, punctul de vedere al celor aproximativ 250 de candidați respinși la examenul de capacitate din centrul de examinare de la București, este asumat la nivel de grup.

Pentru o bună înțelegere a lucrurilor specificăm că, examenul de capacitate era un examen dificil, important pentru cariera profesorilor, organizat la nivel național, în patru centre: București, Iași, Cluj, Cernăuți, în anul cu pricina – 1929 – a fost organizat la București, lucru care se întâmpla de foarte multă vreme, eludând oarecum legea care preciza că se impunea o rotativă, în acest sens.

Gorge Pascu, profesor la Universitatea „Al. Ioan Cuza” din Iași, membru în comisia de examinare la *Examenul de capacitate pentru limba română ca specialitate principală*, organizat la București între 19 aprilie și 4 iunie 1929, alături de președintele comisiei, I. Rădulescu-Pogoneanu, profesor la Facultatea Litere a Universității din București și P. V. Haneș, profesor de liceu, din București, membru, menționează în raportul său faptul că, acest examen „se deosebește fundamental de toate examenele similare ținute în cursul celor trei decenii de când există aceste examene, atât prin compoziția comisiei examinatoare cât și prin rezultatele obținute”⁷. Având în vedere furtunoasa reacție a candidaților respinși la București, în mod sigur chiar așa stăteau lucrurile.

Să analizăm cateva aspecte specifice unui examen de capacitate pentru o specialitate principală, în contextul legislației școlare pentru perioada interbelică: în anul 1929, pentru profesori de limba română, cerințele depășirii cu succes a examenului de capacitate erau următoarele: *două probe scrise, prima fiind din materia de licență și a doua din materia de liceu, pentru fiecare lucrare scrisă comisia propunea trei subiecte, dintre care candidații alegeau doar unul spre a fi tratat; colocviu de specialitate din materia de licență; două probe practice pedagogice*. Cerințele erau menționate clar prin Legea 79/1928, însă componența comisiei arată altfel decât preciza legea: componența acesteia era formată din 3 membri, nu 5.

---

⁷ Gorge Pascu, *Examenul de Capacitate pentru Limba Română ca specialitate principală ținut la București dela 19 April—4 Iunie 1929*, Iași, Editura Viața Românească, Colecția Biblioteca Revistei Critice, nr. 6, 1930, în colecția Bibliotecii Județene „G.T. Kirileanu – Neamț.

Dar, să vedem faptele: la examenul din anul 1929 au fost prezenți la probele scrise 302 candidați, din care o candidată a fost exclusă deoarece a fost surprinsă copiind și un candidat s-a retras. Așadar, 600 de teze urmând a fi evaluate de comisia mai sus prezentată, formată din trei membri⁸.

Subiectele pentru prima probă scrisă au fost următoarele: a) *Formele declinării românești în dacoromână și macedoromână în comparație cu limba latină și cu limba franceză ori cu altă limbă romanică.* b) *Elementele nelatine în limba română și contribuția lor la evoluția limbii române (sufixe, prefixe, cuvinte).* c) *Problemele principale care au preocupat pe scriitorii ardeleni în secolul XVIII în privința culturii românești*⁹.

La cea de-a doua lucrare subiectele propuse au fost: a) *Valoarea teatrului lui Alecsandri.* b) *Ațiunea literaturii populare asupra literaturii culte.* c) *Poezia românească dela Eminescu până la 1916, evoluția ei, genurile literare reprezentate*¹⁰.

Cele 600 de lucrări, ale celor 300 de candidați, au fost cercetate de comisie timp de trei săptămâni, spune autorul „cu cea mai mare asiduitate și conștiinciozitate”¹¹, dar după evaluarea primelor teze comisia, cu note de la 1 la 10, se declară „surprinsă de lipsa de pregătire a candidaților (...) Cu-ncetul surprinderea s-a transformat în uimire și a sfârșit în consternare”, concludente fiind rezultatele surprinse în *Tabelul nr. 1*¹².

Dintre cei 300 de candidați, 108 au tratat subiectul II a), 163 subiectul II b) și 29 subiectul II c), subiectul II b) tratând influența literaturii populare asupra celei culte. Deși, subiectele erau la alegere, rezultatele au fost dezastruoase, doar 41 de candidați (13,66%) reușind să obțină notă de trecere.

Iată ce spune prof. Giorge Pascu: „Timp de o săptămână, lucrând câte 7—8 ciasuri pe zi, am revizuit cele 600 teze, din care am scos 74 de coli de note privitoare la fondul și forma tezelor. Din aceste note, care reprezintă numai o parte din ceia ce ne oferă tezele, și care au fost utilizate și ele numai în parte, rezultă că greșelile de fond și de formă ale candidaților îs pur și simplu fantastice”¹³.

Din studiul raportului profesorului Pascu constatăm că acesta realizează o fișă de evaluare care conține, pe de o parte, răspunsurile așteptate, și pe de altă parte, numerele care corespundeau candidaților și greșelile pe care le făceau. De exemplu, la subiectul *Problemele principale care au preocupat pe scriitorii ardeleni în secolul XVIII în privința culturii românești*, profesorul G. Pascu se exprimă astfel:

(...) *Niciun candidat n-a tratat subiectul după schița de mai sus. Afară de cîtiva care s-au apropiat mai mult ori mai puțin, imensa majoritate a tratat subiectul după autori, Clain, Șincai, Maior, zvîrlind într-o complectă halandala note biografice, opere, date*

---

⁸ *Ibidem*, p. 3

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*, p. 4.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*, p. 14.

și idei (ca să zicem așa). De obicei candidații vorbesc de Samoil Clain (1745—1806), Gh. Șincai (1754-1816) și P. Ma/or(1761-1821) ca de niște oameni de aceeași vrîstă, compară de exemplu: P. Maior, Șincai și Samuel Micu (No. 224), Șincai, Maior și Micu (No. 271), tratează întâiu pe Șincai apoi trece la Micu (No. 289). Bine bine candidații nu știu nici cum îi chiamă pe cei trei scriitori. Așa, Clain este de obicei numit Micu, deși el nu s-a iscălit așa niciodată, iar în loc de Samoil îi zic Emanuet (No. 228) și Inochentie (No. 31), prin confuzie cu episcopul Ioan Inochentie Clain, un ascendent al lui Samoil.(...)

În continuarea documentului, pe parcursul a aproximativ 55 de pagini, profesorul Pascu realizează un raport al evaluării, pe subiecte și pe candidați, cu explicații și răspunsuri corecte. Impresionantă este dorința profesorului de a-și apăra integritatea, istovitoare așa zice, dacă mai adaug și presiunile pe care le-a suportat. Iată ce notează în raportul său, profesorul Pascu: „Conștienți de nulitatea lor, candidații au recurs la intervenții și la fraudă. N-a fost membru al comisiei care, într-o măsură mai mare ori mai mică, să nu fi fost bombardat de scrisori, oprit pe stradă și vizitat acasă de diferite persoane marcante (parlamentari, colegi, prietini, rude) în favoarea vreunei candidate «fată bună»¹⁴. Pe lingă intervențiile obișnuite (mai puține, fiindcă mie mi-a eșit buhul că*s... sever), eu am primit una originală,—anonimă”¹⁵.

Cu un vocabular plastic este prezentată tentativa candidaților de a copia, profesorul Pascu povestește pe îndelete cum s-au prezentat candidații „căptușiți” cu cărți, note și fițuici. De altfel, comisia constată că în lucrări apar pasaje întregi din manuale, la candidații: No. 100, 103, 116, 120, 121, 150, 185, din București¹⁶.

Momentul excluderii unei candidate (singura, de altfel) din centrul de examen de la București imi evocă oarecari similarități cu situații contemporane. Profesorul Pascu o surprinde pe candidată copiind și se confruntă cu „solidaritatea” celorlalte candidate, atunci când aceasta refuză să părăsească sala, mai multe colege, căutând s-o apere. Profesorul Pascu a rămas calm și s-a felicitat pentru ideea genială, cum spunea el, de a asigura pe candidată totul va depinde de președintele comisiei¹⁷.

---

¹⁴ *Ibidem*, p. 59

¹⁵ *Ibidem*, p. 61 („Domnule Profesor, o doamnă institutoare din Tulcea, printr-o scrisoare mă roagă să vă scriu să aveți în vedere la examenul de capacitate de limba română ca specialitate principală pe fiica ei M... P... Eu mă găsesc cam încurcat, căci totdeauna am fost contra acestor interveniri. Totuși, față de obligațiunile ce le am pentru numita doamnă, mi*am luat inima în dinți să vă rog să aveți în vedere pe numita candidată, care, după cît o cînesc, n-ar avea jiveoe de nici un fel de intervenire. Dacă rezultatul pentru ea va fi bun, veți afla cine e trimețătorul acestei scrisori, în caz însă contrar, această scrisoare rămîne mereu anonimă. Primiți salutările mele (anonime) . Un fost profesor al Dv. (Fără loc și fără dată, primită la Iași la 30 Mart 1929)”

¹⁶ *Ibidem*, p. 62 („Asta probează că, în materie de fraudă, arta o posedă candidatele, și anume candidatele din București. Am aflat pe urmă că vestalele în fuste scurte și ușoare au uzat de toate dedesupturile, — culoți, jartiere, gume, excavații”.)

¹⁷ *Ibidem*. „Astfel asigurată, candidata a consimțit să iasă din pupitru și să se mute pe o bancă dela păretele dinspre ușă. Atunci, prin servitorul sălii, am trimes președintelui o scrisoare, prin care-i relatam cazul și-i ceream părerea. Candidata a putut ceti ea însăși răspunsul: dă candidatei brațul și

prezintă câteva exemple *de ignorantă și aberație*, după cum subliniază în raportul său²¹.

La capitolul „concluzii”, profesorul Pascu, în mod vădit, scoate în evidență calitatea învățământului de la Iași și sancționează pe cel din București, bazându-se pe rezultatele finale unde candidații de la Iași erau foarte bine situați ca rezultate, față de cei din București, aflați la finalul listei, majoritatea cu note slabe²². În opinia profesorului, candidații din București erau *extrem de slabi și incorecți*²³, aceștia, de altfel, nemulțumiți și ei, pornesc o campanie de calomniere a comisiei, cu precădere împotriva profesorului Pascu, exploatând imaginea extrem de severă a acestuia, faptul că era...*moldovan* și, nu în ultimul rând, că se cunoșteau câteva scandaluri publice, legate de numele lui.

Prin aceste calomnii se dorea discreditarea profesorului Pascu în fața ministrului N. Costăchescu, autoritatea care îl numise membru în comisie. Deoarece candidații nu au reușit acest lucru cu ministrul instrucțiunii, nemulțumiți, au realizat și alte demersuri: au trimis un memoriu ministerului de resort, prin care se cerea anularea examenului, o petiție către Nicolae Iorga, rectorul Universității din București, prin care cereau să le apere „prestigiul”, și au publicat un „protest și apel”, în trei ziare din București, cu sprijinul lui I. Bianu, membru al Academiei Române, fost profesor al candidaților.

Sunt aduse acuze unor profesori de la Universitatea din București, în mod direct, chiar profesorului Nicolae Iorga, care, după spusele profesorului Pascu, nu realizează examinarea studenților²⁴. Mai mult, profesorul aduce în discuție slaba participare a studenților la cursuri, la facultățile de la Universitatea din București, unii dintre ei având funcții publice sau lucrând la diferite instituții²⁵.

În anexă la raportul său, profesorul Pascu prezintă și cele trei „jalbe” și nu se ferește să le considere adevărate „monumente de copilărie și inconștiență”²⁶. De altfel, principalul motiv pentru care se solicita anularea examenului era acela că „s-a copiat”,

---

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*, p. 68. (In fruntea clasificăției stau candidații și candidatele din Iași cu 61.90% reușiți, vin apoi, aproape egali, la o mare distanță, candidații din Cernăuți cu 25% reușiți și cei din Cluj cu 24% reușiți, și tocmai la coadă, la o enormă distanță, vin candidații din București cu 7.56% reușiți. Din cele 24 de nulițăți filologice (v, mai sus), 15 sînt din București, 6 din Cluj și 3 din Cernăuți. Candidații dela Iași s-au remarcat tocmai prin serioasele lor cunoștinți de filologie. Succesul candidaților din Iași și dezastrul candidaților din București se explică ușor.)

²³ *Ibidem*, p. 70.

²⁴ *Ibidem*, p. 68 (Din cauza asta unii profesori au suprimat cu totul examenul. (n.a. numărul mare de studenți) In ședința Camerei dela 25 Maiu 1929, N. Iorga a spus curat: «Eu nu examinez pe studenții miei, și cu toate acestea nu cred că studenții miei să fie mai slabi decît cei care urmează cursurile altor colegi ai miei». Deputatul profesor P. Andrei: «Ii examinați poate în altfel, D*!e profesor, prin lucrările pe care li le dați». «Nu, — răspunde N. Iorga, în niciun fel»).

²⁵ *Ibidem*. (Unii din ei căutau să-și justifice ignoranța. Astfel, No. 11 declară că în Facultate n-a făcut deloc filologie și deloc latină. Tot așa No. 222).

²⁶ *Ibidem*, p. 71

confirmând ceea ce a spus și profesorul Pascu. Cât despre jalba către Iorga, se consideră a fi „un monument de lingușire și vorbărie”²⁷.

Nicolae Iorga, rector al Universității din București, profitând de poziția sa în Parlamentul României, ia atitudine în mod public, și în ședința Camerei Deputaților din 15 mai 1929, cere imperativ dosarul de evaluare de la examenul de capacitate, printr-o interpelare care conținea multe inexactități, inclusiv numărul candidaților fiind prezentat eronat, 700 în loc de 300. Probabil, în urma unor discuții ulterioare cu ministrul Costăchescu, cu raportul președintelui comisiei în față, Nicolae Iorga retrace interpelarea.

Articolele de presă din ziarele *Dimineața*, *Universul* și *Cuvîntul*, publicate în ziua de 17 mai 1929, sunt calificate de profesorul Pascu ca fiind extrem de insultătoare la adresa sa. În articole, profesorul I. Bianu, afirma: „Rezultatul examenului a fost respingerea aproape a tuturor candidaților prezentați dela București și admiterea aproape a tuturor celor prezentați dela Iași. Prin aceasta s-a aruncat o gravă insultă nu numai candidaților respinși în acest fel, dar și profesorilor, conferențiarilor și docenților universitari din București, sub a căror conducere și autor și-au format pregătirea științifică. Intre aceștia mă număr și eu, care de peste 5 ani [recte 50] am profesat alături de colegi ca N. Iorga și O. Densușianu, și o întreagă serie de conferențieri”²⁸.

Profesorul G. Pascu a fost grav insultat de autorul articolelor, spunând despre acesta că ar avea probleme cu nervii, manifestate prin diferite comportamente. Undeva, în dedesubtul problemei, exista o dispută cu privire la locul unde se susțin examenele de capacitate, vechea legislație prevedea că acestea se organizează alternativ la București și la Iași, dar de 30 de ani acestea erau organizate doar la București, cu evaluatori de la București. Din anul 1920, ministrul I. Borcea, profesor la Universitatea din Iași, a dispus ca examenele de capacitate din sesiunea 1920 să organizeze la Iași, dar fără succes deoarece noul ministru, P. P. Negulescu, a ordonat strămutarea examenelor tot la București. În aprilie 1929, ministru de instrucție, N. Costăchescu, profesor universitar la Iași, a rupt tradiția și a înlăturat monopolul universitarilor din București²⁹.

Foarte interesante sunt cele șase propuneri ale profesorului G. Pascu, din raportul său, propuneri pe care le redăm *in integrum*:

1. *Ministerul să rînduiască o anchetă administrativă la toate Facultățile noastre de litere, ca să se știe precis ce cursuri fac profesorii și cum și le fac, iar pe de altă parte să oblige pe profesori, supt controlul direct al decanilor, ca să noteze în condica de prezență ziua și oara precisă a cursului precum și titlul lecției respective.*

2. *Fiindcă licențiații din București înțeleg prin filologie română Histoire de la langue roumaine de O. Densușianu, ori nu înțeleg chiar nimic, articolul 32 din*

---

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*, p. 72.

²⁹ *Ibidem*.

Regulamentul examenelor de capacitate, care prevede că «la limba română, ca specialitate principală, toți candidații vor fi examinați din filologia română, materia de licență», va trebui completat cu: «adică i fonologie, morfologie, formarea cuvintelor (în special sufixe), sintaxă, dicționar (cu etimologie și semasiologie), principii de istoria limbii, fiziologia sunetelor, limba latină populară și origina Românilor.

3. Pentru că candidații la capacitate la limba română ca specialitate principală trebuie să fie egal de pregătiți și în filologie și în literatură, una din cele două teze trebuie să fie numai din filologie și a doua numai din literatură.

4. Pentru a discongestia Facultatea de Litere din București, trebuie întărite universitățile provinciale, în special Universitatea din Iași, azi așa de năpăstuită.

5. Pentru acest motiv, și în special pentru ca comisiile de examene de capacitate să poată lucra în deplină libertate de conștiință, examenele nu trebuie să se fie niciodată la București, ci totdeauna în provincie.

6. Comisiile de examene de capacitate trebuie astfel compuse, încât ele să nu fie un monopol al profesorilor din București, deja ocupați cu atâtea treburi...³⁰.

În finalul „raportului său, profesorul Pascu preciza: „Nu pot să încheiu acest studiu fără de a-mi exprima recunoștință față de ministrul N. Costăchescu, care, împotriva tuturor injoncțiunilor, m-a numit în comisie, și împotriva tuturor intrigilor, a rămas neclintit în buna sa părere despre competența mea și despre spiritul meu de dreptate; - și speranța că, conștient de răspunderea pe care o are, la întocmirea viitoarei comisii de capacitate va proceda astfel, încât să nu dea ocazia ca cele 270 de elemente din 1929, la care se vor adăuga desigur alte 40-50 din interval, să ocupe catedrele liceale de română de curs superior, pentru a împiedica astfel dezvoltarea culturală a României pe 30-40 de ani de acum înainte³¹”.

Memoriul contestatarilor, publicat sub titlul *Examenul de capacitate pentru limba română: 1929 Procedee incalificabile ale comisiei – Mulți candidați neîndreptățiți – documente edificatoare*, București, Atelierele SOCEC & Co., S. A., 1929, în 7000 de exemplare, pornea, evident, de la nemulțumirea celor peste 250 de candidați care nu au promovat examenul de capacitate. Ei („grupul”) pornesc de la nedumerirea de a avea ca președinte de comisie națională pe profesorul Pogoneanu, care nu era specialist în limba română și continuă cu o listă de nemulțumiri: îndoiala cu privire la competențele profesorului G. Pascu (cf. Memoriu) „unui examinator i se cer anumite însușiri morale, în primul rând un spirit de obiectivitate și de nepărtinire desăvârșită³²” și continuând cu aceleași dubii cu privire la profesorul de liceu, P.V. Haneș.

---

³⁰ *Ibidem*, pp. 73 – 74.

³¹ *Ibidem*, p. 76.

³² *Examenul de capacitate pentru limba română: 1929 Procedee incalificabile ale comisiei – Mulți candidați neîndreptățiți – documente edificatoare*, București, Atelierele SOCEC & Co., S. A., 1929, p. 5.

Contestatarii susțin că, încă din prima zi, profesorul Pascu ar fi făcut comentarii partinice de felul: „*Lucrările d-lui Iorga? „Multe prostii spune d. Iorga pe care d-voastră nu trebuie să le credeți”. Ale d-lui Densusianu? „Trebuie să ’nceteze o dată: acest domn cu pretenția de știință”. Dar ale d-lor Pușcariu, Bianu, Procopovici....? „Fleacuri! Fără cărțile d-lui Philippide și altele nu puteți lua examenul. Veți citi deci: Principii de istoria limbii și Originea Românilor de d. Philippide, Sufixe românești, Despre cimilituri, Dicționar etimologic macedo-român, Istoria literaturii române’ din secolul... (urmează o înșirare a tuturor lucrărilor d-lui Pascu) ale mele“. A ținut chiar să adauge că „toate cărțile d-sale se găsesc la portarul Facultății de litere și ar fi bine să-i anunțăm pe toți candidații să le cumpere“³³. A urmat, apoi, prezentarea modului în care s-a desfășurat examenul, în „debandadă”, cu lipsă de seriozitate, subiecte rătăcite, supraveghere superficială, semnături neconforme și recunoașterea de către președinte, a faptului că profesorul Pascu era acela care decidea nota, în final. Urmează 37 de pagini cu argumente împotriva modului de evaluare a profesorului Pascu, cu exemple pe lucrările candidaților bucureșteni, cu modele de răspunsuri corecte și observații pe text³⁴. Toate acestea pentru a pune în evidență atitudinea părtinitoare a evaluatorului, Gheorghe Pascu.*

Studiind cele două publicații, observ că sistemul educațional interbelic era, din punct de vedere legislativ, destul de bine organizat, însă fragil în etapa de implementare. Neconcordanțele dintre lege, metodologia de aplicare și rezultatele implementării, demonstrează această fragilitate intens mediatizată în perioada interbelică. Pentru România Mare, acesta era semnul unei slăbiciuni, generalizată la nivel național, cu impact major asupra întregii societăți. Legiuitorii încercau să acopere toate aceste fragilități, însă aspectele tehnice de organizare adânceau această slăbiciune.

Adevărul legat de cele două perspective nu e absolut, nici de o parte, nici de cealaltă, el poate fi parțial acceptat, dacă luăm în considerare starea de competiție dintre universitățile din Iași și București, intervențiile politicianilor vremii, presiunile unei noi puteri: presa, și, de ce nu, mentalitatea oamenilor vremii cu privire la educație. Toate acestea converg spre o zonă de confuzie generalizată, care are drept consecință această stare de conflictuală.

Profesorul Gheorghe Pascu, cu scandaluri locale atârând la biografia sa, prezintă tot procesul ca fiind unul corect și sever, deși, el însuși prezintă în raport situația candidaților care încercau să copieze. Raportul public prezentat, cu argumente personale și dovezi, ne confirmă dorința sa de a demonstra adevărul său, uitând că, firesc ar fi fost, să rezolve problema copiatului, conform metodologiei, prin eliminarea candidaților. Aceste jumătăți de măsură nu au făcut altceva decât să aducă vicii de procedură întregului examen de capacitate din anul 1929.

---

³³ *Ibidem*, p. 7.

³⁴ *Ibidem*, pp. 9-36.

Candidații nemulțumiți, încurajați și sfătuiți de profesorii lor, vezi I. Bianu și N. Iorga, nu au făcut altceva decât să dea amploare națională nemulțumirii lor și să solicite anularea examenului, lucru care nu s-a produs deoarece raportul președintelui a fost temeinic întocmit și demonta toate acuzații aduse de contestatari. În mod cert acesta a fost și motivul pentru care a fost publicat acest memoriu în ziarul vremii, cu așteptarea de a primi suport emoțional și de la cetățenii care citeau presa.

Așadar, fiecare parte și-a susținut punctul de vedere, timpul a fost cel care a atenuat criza provocată de acest examen de capacitate, însă umbra unei incertitudini a marcat acel an societatea românească, fiecare trăitor al momentului dând credit celor care se aflau în zona de interes.

În presa vremii, astfel de lucruri se întâmplau și la nivel mai înalt, de exemplu, în anul 1933, între profesorii Eliza Constantinescu și Constantin Lacea, amândoi profesori de limbi străine la Universitatea din Cluj, a izbucnit un conflict, dus extrem în plan public, care s-a stins abia după anul 1934. Motivul disputei era titularizarea pe post a Elizei Constantinescu, cu care profesorul Lacea nu era de acord, publicând, în anul 1934, cartea „Un scandal academic” la Cluj, Tipografia Minerva (cf. Ana-Maria Stan, *Eliza Constantinescu-Bagdat, portretul unei feministe din lumea academică interbelică*, p. 252.).

LISTA ANEXE

Anexa 1 - *Memoriul înaintat Ministerului de instrucție de către candidații respinși*

Anexa nr. 2 - *Memoriul înaintat D-lui N. Iorga, rectorul Universității din București, de către candidații respinși*

Anexa nr. 3 - *Memoriul înaintat Ministerului de instrucție de către Dl I. Rădulescu-Pogoneanu, președintele comisiei*

Anexa 4 - *Extras din Memoriul candidaților nemulțumiți, îndreptat împotriva profesorului Gorge Pascu*

Anexa 1 - Memoriul înaintat Ministerului de instrucție de către candidații respinși

Domnule Ministru

Subsemnații) candidați respinși la examenul de capacitate specialitatea principală limba română, respectuos vă aducem la cunoștință următoarele :

1. La proba scrisă a examenului din actuala sesiune din peste 300 de candidați au fost admiși pentru examenul oral numai 41, iar respinși 280 [recte 259!]. Surprinde dintr-o dată marele număr al celor respinși, 88 % [recte 86 %].

2. Dintre cei 280 [= 259!] căzuți, majoritatea lor o formează licențiați dela Universitățile din București și Cluj, iar cei mai mulți dintre cei admiși sînt licențiați ai Universității din Iași. Oare spiritul de obiectivitate și imparțialitate al Comisiei examinatoare nu rămîne știrbit prin acest fapt?

3. Mulți dintre cei admiși au obținut licența cu calificative inferioare celor respinși, iar dintre aceștia mulți sînt licențiați 'magna cum laude' dela București și Cluj și cu o activitate literară și științifică. Afară de aceste motive de fapt, expunem mai jos viciile de formă, care arată încălcările regulamentului și pentru care cerem respectuos și insistent casarea examenului:

1. Regulamentul cere ca membrii comisiei să strige și să introducă individual pe candidați în sala examenului fără cărți, caete, ghiozdane ; ori toți candidații la limba română principală au fost toți în sălile de examen cu cărți, caete, la venirea comisiei.

2. Supravegherea a fost superficială, candidații avînd cu ei cărți, caete, ghiozdane, etc.

3. Dl Președinte a fost sesizat de acest lucru de o candidată și solicitat să se deplaseze în sala vecină pentru a constata acest lucru, dar nu a luat nicio măsură.

4. Secretul numelui candidaților nu a fost asigurat, căci etichetele terminîndu-se, colțul s-a lipit cu ceară fragilă în mod superficial (ceara nu se poate aplica în planuri diferite și sigila cu o monedă de doi lei). Nu punem la îndoială buna credință a Comisiei, dar nici nu putem explica rezultatul surprinzător de a fi admiși în majoritate licențiați dela Iași și multe elemente slabe.

5. Contrar Regulamentului, subiectele nu au fost anunțate simultan, ci după 45 minute, iar din acest motiv

6. Candidații din sala a 2-a au aflat două din subiecte cu 30 minute înainte (Teatrul lui Vasile Alecsandri și Evoluția poeziei romîne...).

7. Contrar Regulamentului, colile de hîrtie n-au fost toate iscălite de Dl Președinte al comisiei examinatoare, ci de unul din membrii [sic ii!], la sfîrșitul timpului de lucru, iar altele n-au fost iscălite deloc; ori [sic, neologismul!] regulamentul cere expres acest lucru. Dealtfel chiar Dl Președinte al Comisiei a declarat că se știe că s-a copiat' și în acelaș timp D-sa a afirmat că un membru al comisiei a fost 'prea vehement', deci pornit. Cunoscînd spiritul de dreptate și legalitate al Dv și fiind în joc prestigiul învățămîntului și demnitatea noastră de profesori, respectuoși vă rugăm să binevoiți a lua măsuri pentru casarea acestui examen ținut în condițiile mai sus arătate. In numele colegilor respinși: Păunescu I. Traian (în publicistică Păunescu-Ulmu), Eugen Crișan, Gramadă Nicolai, EL Cr. Mironescu, George Voevidca, indecifrabil, Constantin Stelian, Steliana Milea, Sofia Papahagi, Simionescu Floarea, Ignătescu Constanța, Nicolae Georgescu, Simion Ionescu, Nichita Elena, Eugenia Constantinescu, Artenie Filomela, Elena Calotă, Gilcă Maria, indecifrabil, Pompiliu Mișca, G. V. Botez, indecifrabil, Ionescu G. Aurelia, Eliza Buzenchi, indecifrabil, L. Tatos, Machedon Silvia, Antonescu, Țurcanu Maria, indecifrabil, V. Scurtu, I. Sterescu.

Anexa nr. 2 - Memoriul înaintat D-lui N. Iorga, rectorul Universității din București, de cătră candidații respinși

Domnule Rector,

S-a petrecut zilele acestea un fapt de o capitală importanță pentru învățămîntul românesc și pentru prestigiul Universității noastre. D-v.ne-ați fost la mulți profesor și prin viu grai și prin carte și în prezent universitatea din București vă are în fruntea ei ca rector. Prin covîrșitoarea dv. activitate culturală și prin vibrantul interes pe care îl depuneți pentru bunul mers al acestei Universități, venim să vă aducem la cunoștință faptul grav pomenit mai sus și petrecut între zidurile Universității pe care o conduceți, pentru care ați dăruit cu generozitate atîta din munca

și sufletul dvs, și pentru demnitatea și ținuta căreia rămînem profund convinși, că verbul de foc al d-lui Nicolae Iorga va ști să izbucnească eficace și la timp totdeauna.

Calitatea dvs. de conducător al Universității din București și de părinte sufletesc al învățăceilor din această cetate culturală, ne îndreptățește să vă aducem la cunoștință faptul și să vă cerem respectuos intervenția. Intr-adevăr la examenul de capacitate de limba română, specialitate principală, au fost admiși la scriptic 41 și respinși 280 [recte 259], Așa dar, 280 de profesori de limba și literatura română care au avut obrăznicia să se prezinte la acest examen, ultimul din cariera lor, nepregătiți ca informație și incapabili de gramatică, de ortografie, de stilizare [sic!]. Se poate imagina așa ceva?... Dar cînd printre cei 280 respinși sunt aproape toate și cele mai bune elemente ale actualei sesiuni, chemate, cotate ca foarte bune, calificate magna cum laude la licență, 8 și 9 și 9.50 la seminarul pedagogic mulți foști bursieri ai facultății de litere și trimiși pentru specializare și lucrări în străinătate ? întrebarea însă devine îngrijitoare cînd printre aceste elemente sunt valori cu activitate literară și științifică remarcată ca meritorie de către profesori distinși și de aparatul critic a publicisticii noastre. Au putut acești profesori să uite desăvîrșit ce știau și să nu prepare nimic pentru ultimul examen sau au fost incapabili să trateze subiecte ca: Valoarea teatrului lui Alecsandri, Probleme culturale la scriitorii ardeleni din secolul 18-lea, Evoluția poeziei romîne dela Eminescu pînă la 1916, etc.? Ei bine, între cei 280 respinși, sunt toate aceste elemente >de valoare.

Domnule Rector,

Chestiunea se complică și mai accentuat cînd obsevăm că majoritatea zdrobitoare a celor căzuți o formează foștii studenți ai Universității din București, Cluj și Cernăuți și proporțional cu numărul înscrișilor, majoritatea celor admiși, cei dela Iași. Împrejurarea aceasta se unește cu vițiile de formă relevante organelor în drept, într-un memoriu, viții care sunt: supraveghere neriguroasă; subiecte date nesimultan și cu puțința de a fi aflate dela o sală la alta, cum s-a și întîmplat; aprecierea lucrărilor printr*o prismă prea personală -și cu vădite înclinări numai pentru anumite păreri și teorii; nelipitul scrupulos al colțurilor care conțineau numele candidaților și deci secretul anonimului nerespectat, etc. Dar toate aceste lucruri ne silesc să punem la îndoială obiectivitatea și justetea rezultatului și să amintim și declarația d-lui președinte al comisiei care a afirmat că un domn membru al comisiei a fost prea vehement. Această vehemență, această pornire și tendință deci includ de sigur anumite judecăți și hotăriri luate și aduse a priori la examen. Rezultatul deci nu putea fi de cît cel care a fost, iar profesorii candidați respinși se văd obligați sa recunoască sincer că sau n-au învățat carte serioasă la București, Cluj și Cernăuți sau examenul dat rămîne un scandal pur și simplu în analele învățămîntului românesc.

Domnule Rector,

Conștienți de datoria noastră, de profesori și romîni, dar și de demnitatea și ținuta dela care nu putem abdica, am atras la timp și respectuos atenția ministerului de instrucțiune printr-un memoriu amănunțit și întemeiat și pe probe juridice. Am voit să vă sezizăm și pe dvs. Dacă rectorului nostru nu ne vom spune păsurile, cui să ne adresăm? De aceia domnule profesor și domnule rector, noi nu putem socoti ca valabil acest examen; de aceia am cerut ministerului casarea lui și tot de aceia vă rugăm călduros și pe dvs. să împiedicați să se comită o nedreptate și ilegalitate. Nu am vrut și nu vrem să fim fermenți de dizolvare ai autorității, și ordinii

sociale cum nu ne arogăm dreptul de resurrecție sau neromânească intervetire de roluri. Respectuoși și cu reală dragoste pentru toți profesorii noștri nu am uitat și nu putem uita cele [sic, un cuvînt!] datorăm, cum nu ne uităm nici deferența și respectul cuvenit legilor și autorităților țării noastre. Dar tocmai acest sentiment de înaltă demnitate și misiune nu ne îngăduie să permitem scăderea prestigiului nostru, nedreptatea și ilegalitatea care ni se creiază. Suntem gata să dăm oricînd, ori ce examen. Acceptăm să ne controleze oricînd tezele, din nou. Dar examenul ținut nu poate fi decît casat. Meritele și mențiunile noastre de pînă acum, tezele care se pot verifica, împrejurările și atmosfera așa de cunoscute de toți ale acestui examen, vițiile de formă pe care le posedă, toate pledează pentru anularea lui. Domnul ministru al instrucțiunii va avea în dvs. domnule rector un drept și luminat informator în această chestiune. Universitatea pe care o conduceți și unde s-a petrecut acest fapt, își reclamă cinstea de a clarifica și a ajuta la izbînda adevărului și a propriului ei prestigiu. Neamul Românesc, București 18 Maiu 1929.

Anexa nr. 3 Memoriul înaintat Ministerului de instrucție de către Dl I. Rădulescu-Pogoneanu, președintele comisiei

Domnule Ministru

Cerîndu-mi părerea în privința celor cuprinse în memoriul ce ați primit dela candidații respinși la examenul de capacitate pentru limba romînă ca specialitate principală, am onoare a vă referi următoarele:

1. Dintrei cei 302 candidați și candidate prezentați la probele în scris, s-a retras unul, a fost eliminată una, au fost admiși 41 (14 /o), și au fost respinși 259 (86%).
2. Dintre cei 41 admiși, 18 sunt dela Universitatea din București, 13 dela cea din Iași, 6 dela cea din Cluj și 4 dela cea din Cernăuți.
3. Dacă printre cei respinși sunt și «licențiați magna cum laude și cu o activitate literară și științifică», aceasta, desigur dă de gîndit ; dar faptul nu se explică prin vreo excesivă severitate a Comisiunei examinatoare în aprecierea lucrărilor candidaților, ci prin slaba pregătire a celor mai mulți pentru specialitatea la care s-au prezentat. Raportul ce voi avea onoarea a vă înainta la sfîrșitul lucrărilor acestei comisii, va aduce dovezi îndestulătoare despre aceasta. Deocamdată, reproduc aici, la întîmplare, cîteva fraze sau expresiuni din lucrările unora dintre candidații respinși; din aceste citate absolut exacte se poate vedea la ce nivel se ridică cunoștințele de specialitate, simțul limbii romîne și în genere cultura generală a atîtora dintre cei prezentați la acest examen de capacitate. Iată, de pildă, ce scrie una dintre candidatele semnate pe protestul ce vi s-a înaintat : „Miorița e poate unica poezie a lui Alexandri de valoare . . . ; dar timpul se scurge și curentul semănătorist își cere întîietatea. Către finele secolului apare o puternică figură : Odobescu, urmașul curentului. Pe cînd Kogălniceanu se lăsase furat de luptele politice, Russo plecase în lăcașul de odihnă, Odobescu reia cu înflăcărare problema". O alta, tot dintre semnatarii protestului: „Tot în secolul XIX, cam prin a doua jumătate „Regele Poeziei" V. Alexandri colinda și culegea prețioasele perle din noianul de sgură". Alta : „Opera lui istorică (al lui Șincai) a fost tipărită de Kogălniceanu în dicționarul dela Buda". Altele: „Creangă a scris Moș Toader Coțcarul" . . . „Valoarea teatrului lui Alixandri" (In titlu, care fusese scris pe tablă, și de 11 ori în text). „Id/al“. „Lipitori ai satelor".

„Șincăi . . . caută să dovedească nobilimea poporului român", „Elementa limbe daco-romanae". „Elementa lingua ..." „Kogălniceanu scrie o prefață poeziilor lui Hrisoversec/ii". „Colegiul de propaganda fidae". Coșbuc a scris „Somnoroase Păsărele", iar Goga „Noi vrem pământ“, „Idea emanată de cronicari . . ." etc. Capacitatea didactică pentru limba română ca specialitate principală cere — pe lângă o orientare clară în istoria limbii și literaturii române, pe lângă cunoașterea prin lectură personală măcar a operelor principale ale câtorva scriitori mai însemnați ai neamului nostru, pe lângă o oare care cultură generală și o stăpînire sigură a formelor corecte ale limbii, pe lângă o oare care îndemniție în ordonarea și înfățișarea cugetării — cere, zic, și o cunoaștere mai de aproape a problemelor filologiei române și a operelor de știință în care sunt tratate, și cel puțin o cunoaștere elementară a limbii latine. Fără o pregătire serioasă în toate aceste laturi nu poate fi cineva un bun profesor de limba română, chiar dacă, în alte privințe, ar fi excelat ca student sau după aceea, ori ar fi avînd cercetări și publicații monografice. Privitor la celelalte puncte ale memoriului — „Vițiile de formă — iată cum stau lucrurile :

1. Candidații respinși mărturisesc ei înșiși că au intrat în șalele de lucru avînd cu sine „toți" cărți, caete etc., — deși în ajunul începerii lucrărilor (cînd am făcut identificarea candidaților) le citisem articolele din regulament privitoare la examen, care interzic intrarea cu cărți în sala de lucru, și apoi a doua și a treia zi, înainte de începerea fiecărei probe, le atrăsesem din nou atenția asupra acelor dispozițiuni și făcusem apel la sentimentul de onestitate și de demnitate personală ce trebuie să aibă ori cine vrea să facă parte din corpul didactic al țării, să fie un educator al tinerimii. După intrarea în sala de lucru au fost invitați să depună cărțile sau caetele ce vor fi avînd. Dacă totuș, după toate acestea, candidații, precum o mărturisesc acum, nu s-au sfiit a veni cu cărți și cu caete, cu intenția de a se servi de ele în timpul lucrărilor și a recurge astfel la fraudă, — mai poate încăpea vreo controversă cel puțin în privința pregătirii morale, a tăriei de caracter și a concepției ce au despre cinste ațiția licențiați care aspiră să li se încredințeze în organizarea vieții naționale, marea sarcină de educatori ai tinerimii țării ?

2. Dacă corectitudinea lucrărilor trebuia să rezulte numai din strășnicia supraveghetorilor și nici de cum din sentimentele de onestitate și de demnitate ale candidaților, — atunci s-ar cere profesorilor supraveghetori, puteri ce nu le pot avea în condițiunile date. Au fost peste trei sute de candidați, care trebuiau supraveghiați de trei profesori în trei sale deosebite, abia încăpînd în fiecare cîte 100 de inși, înghesuiți unul lângă altul în bănci, în rînduri strînse. În aceste condițiuni, — ori cît ar fi de atentă din partea profesorilor supravegherea unor candidați deprinși și hotărîți a recurge la practice frauduloase — se pot săvîrși fraude. Dar în cazul de față, cei ce le-au săvîrșit ș-au dat singuri pedeapsa incorectitudinii lor: copiind după manuale de liceu sau după notițe, ori reproducînd pasiv din memorie ceea ce li se părea că corespunde cu subiectul de tratat, au făcut lucrări superficiale, sau confuze, sau alături de chestiune, — lucrări care nu puteau fi considerate ca suficiente pentru un examen de capacitate. Comisiunea examinatoare, nu numai în vederea greutății supravegherii, ci din principiu propusese pentru lucrările în scris astiel de chestiuni, încît tratarea lor mulțumitoare să ceară, nu o simplă reproducere a unor cunoștinți din cărți sau dela cursuri, ci cel puțin o organizare proprie a cunoștințelor în sensul subiectului ales, dovada acelei maturități de cultură, cît de modestă, dar sigură, necesară pentru un profesor. Ce vină găsesc acum Comisiunii candidații respinși? că nu i-a „strigat" și nu i-a introdus în sală „individual“, spre a-i controla adică pe fiecare dacă nu au cărți sau foi prin buzunare ? Candidați la profesorat să fie tratați toți ca niște copii lipsiți de cel mai elementar sentiment moral? De altfel, regulamentul (art. 22) nu cere să fie introduși

„individual , ci zice că „vor fi introduși în sala de lucru sub privegherea președintelui și a cel puțin doi din membrii Comisiunii» — ceia ce am și făcut.

3. Supraveghind eu însumi într-o sală, nu o puteam părăsi, spre a mă duce să fac cercetări în altă sală, din care fusese exclusă o candidata, la care profesorul supraveghetor găsisese cărți. Despre acest incident v-am înaintat chiar atunci un raport special, împreună cu procesul verbal al Comisiunii și cu corpurile delictului.

4. Ne avînd etichete de ajuns pentru lipit colțurile cu semnătura candidaților le-am sigilat, la mai mulți candidați, cu ceară roșie, servindu-mă în loc de sigiliu de o monedă de 2 lei. Ce importanță are acest lucru? Etichetele asigură secretul numelui mai bine decît ceara roșie? Toate lucrările au fost perfect sigilate, iar colțurile cu semnătura au fost desfăcute numai după ce toate lucrările fuseseră citite, discutate și notate de către toți membrii comisiunii.

5. E adevărat că art. 23 din regulament cere ca subiectele probelor să se dicteze în toate sălile în acelaș timp, dar art. 22 impune prezidentului să fie de față la introducerea candidaților în fiecare sală de lucru. Regulamentul are în vedere examene de capacitate pe grupe de studii și cu comisiuni de cîte 5 membri. La acest examen însă cu comisiuni de cîte 3 membri, avînd a supraveghea 300 de candidați, împărțiți în 3 săli deosebite, nu se puteau aplica în același timp ambele articole pomenite. De aceea, supraveghind pe rînd introducerea candidaților în celelalte două săli, în care aveau să rămîna ceilalți doi membri ai Comisiunii, a fost o întîrziere de cîteva minute dela o sală la alta la dictarea subiectelor, sălile fiind în etaje deosebite. Candidații respinși afirmă că într-una din săli aflaseră două dintre subiecte cu mai multe minute înainte de a li se dicta. Chiar dacă faptul ar fi exact, el n-a putut constitui nici un avantajiu pentru acei candidați; precum am arătat mai sus (la punctul 2 din seria II), natura subiectelor excludea o bună tratare a lor prin simplă copiere din cărți sau din caete cu notițe; cei care vor fi recurs la aceasta au făcut lucrări ce au fost respinse.

6. În sfîrșit, se mai cere casarea examenului în scris pentru motivul că vreo cîteva foi date candidaților au fost iscălite, pentru control, nu de mine, ci de alt membru al comisiunii. Ce influență a putut avea acest lucru asupra valorii lucrărilor candidaților ? Semnătura prezidentului are de scop, în spiritul regulamentului, de a garanta că lucrarea s-a făcut în sală, pe hîrtia dată, iar nu a fost adusă cumva de acasă scrisă gata. Același serviciu și cu aceiași garanție îl poate face, la nevoie, și semnătura unui alt profesor supraveghetor. Nici un articol nu oprește ca prezidentul, la nevoie, să dea delegație pentru această formalitate unui coleg al său din comisiunea de examen.

Rezumînd cele de mai sus, vă încredințez, Domnule Ministru, că Comisiunea examinatoare a lucrat cu cea mai scrupuloasă conștiințiozitate, cu sentimentul marei răspunderi ce trebuie să aibă față de stat și de națiune ori cine are însărcinări de acest fel. Prezidentul Comisiunii 18 Mai 1929. I. Rădulescu-Pogoneanu.

Anexa 4

Extras din Memoriul candidaților nemulțumiți, îndreptat împotriva profesorului Giorge Pascu

„Nu vom atinge aci laturea valorii științifice a activității d-lui Giorge Pascu. Pentru cei care doresc să o cunoască, cităm — la întîmplare — numai cîteva din aprecierile specialiștilor. Astfel, în Dacoromania, II, 671, regretatul prof. V. Bogrea a arătat cum își întocmește savantul

ieșean operele: „Cea mai nouă operă a d-lui Gr. Pascu, Istoria literaturii și limbii române din sec. X V I (București, 1921) e, începând cu prefața, un monstru de compilație, în sensul etimologic al cuvântului, păstrat în fr. pillage.” — La Societatea de Lingvistică din Paris, d. prof. Mario Roques a dovedit că o parte din această lucrare reproduce un articol al d-sale, afirmație pe care o repetă și într’o recentă publicație: „Autorul unei Istoria literaturii și limbii române din sec. X V I, publicată la București în 1921, a tradus sau a rezumat aproape trei sferturi din notița pe care a consacrat-o Paliei, după articolul meu din Milanges Picot-~‘ (Palia d’Orăștie, Paris, 1921, Avertissement). — Despre Istoria literaturii române din sec. X V I I de Gîorge Pascu, scria ,V. Bogrea: „Aceași notă de pamflet potențată până la trivialitate (autorul tratează pe Constantin Cantemir de „bețivan analfabet“) înlocuște cu pretenții de superioritate largă atmosferă de idei, care dă viață și nobleță unei adevărate opere de istorie literară cum e aceea a d-lui Iorga. Un sectarism meschin, care nu e măcar „moldovenism1* autentic, defigurează fizionomi i bătrânilor noștri cărturari în această carte, în care schema înlocuște cugetarea și schima ține locul talentului literar. Lacunele și erorile mișună, ca și dincolo [Ist. Ut. și limbii din sec. XV I]a: Dacoromania, II, 782. — In Anuarul Institutului de istorie națională din Cluj (voi. II, p. 372), d. prof. N. Drăganu scria în 1922, referindu-se la ignoranța în materie de istorie literară a d-lui G. Pascu: „Ce mai chef ar fi la Arhiva dacă nu d. Pascu, ci vre-un profesor dela altă universitate românească, nu dela cea din Iași, ar fi scris aceste minunății!”

LISTA TABELE

No. cand.	Sexul	Univers.	TEZA I		TEZA II	
			subiectul	nota	subiectul	nota
1	m	Clj	c	5	a	5
2	m	Clj	c	6	c	9
3	m	B	c	7	c	8
4	m	B	c	4	b	4
5	m	Cern	c	4	a	5
6	m	B	c	7	b	8
7	m	Clj	c	4	b	5
8	m	B	b	6	b	5
9	m	Cern	c	5	b	4
10	m	Cern	c	3	a	5
11	m	B	c	6	a	9
12	m	Clj	c	4	a	5
13	m	Clj	c	5	c	6
14	m	B	c	8	a	9
15	m	Cern	c	8	a	7

Tabel nr. 1 – copie de pe prima pagină a rezultatelor anonimizate a candidaților (sursa: Gîorge Pascu, *Examenul de Capacitate pentru Limba Romîna ca specialitate*

principală ținut la București dela 19 April—4 Iunie 1929, Iași, Editura Viața Românească, Colecția Biblioteca Revistei Critice, nr. 6, 1930, în colecția Bibliotecii Județene „G.T. Kirileanu – Neamț, p. 3.)

Universitatea	Candi- date	Proc.	Candi- dați	Proc.	Total	Proc.
Bucur.	7	3.88	11	19.42	18	7.56
Iași	9	52.98	4	100.00	13	61.90
Cluj	1	11.11	5	31.25	6	24.00
Cernăuți	2	33.33	2	33.33	4	25.00
Total	19	8.97	22	25.00	41	13.66

Tabelul nr. 2 - rezultate pe centre universitare și pe gen (sursa: Giorge Pascu, *Examenul de Capacitate pentru Limba Română ca specialitate principală ținut la București dela 19 April—4 Iunie 1929*, Iași, Editura Viața Românească, Colecția Biblioteca Revistei Critice, nr. 6, 1930, în colecția Bibliotecii Județene „G.T. Kirileanu – Neamț, p. 14)

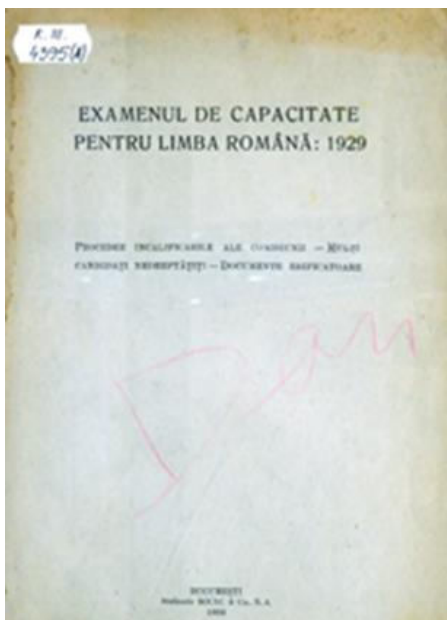

Foto nr. 1

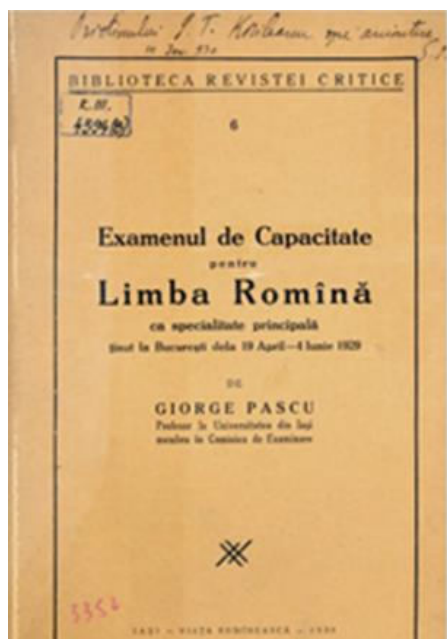

Foto nr. 2

Foto nr. 1 - Copie după coperta Memoriului candidaților la examenul de capacitate pentru limba română, sursa: *Examenu de capacitate pentru limba română: 1929 Proceece incalificabile ale comisiunii - Mulți candidați neîndreptățiți - documente edificatoare*, București, Atelierele SOCEC & Co., S. A, 1929.

Foto nr. 2 – Copie după coperta „raportului de evaluare al tezelor” semnat de Giorge Pascu, cu titlul *Examenul de Capacitate pentru Limba Română ca specialitate principală ținut la București dela 19 April-4 Iunie. 1929*, apărut la Iași, la Editura Viața Românească, în anul 1930, în colecția *Biblioteca Revistei Critice, nr. 6*, în colecția Bibliotecii Județene „G.T. Kirileanu – Neamț.

Bibliografie selectivă

Giorge Pascu, *Examenul de Capacitate pentru Limba Română ca specialitate principală ținut la București dela 19 April—4 Iunie 1929*, Iași, Editura Viața Românească, Colecția Biblioteca Revistei Critice, nr. 6, 1930.

Examenul de capacitate pentru limba română: 1929 Procedee incalificabile ale comisunii – Mulți candidați neîndreptățiți – documente edificatoare, București, Atelierele SOCEC & Co., S. A, 1929.

„Monitorul Oficial”, Partea I nr. 105 din 15 mai 1928, în vigoare de la 1 septembrie 1928.

<http://www.bibgtkneamt.ro/biblioteca/despre-noi/item/22-gtkirileanu> (accesat in data de 10.08.2022).

https://www.academia.edu/466541/Eliza_Constantinescu_Bagdat_portretul_unei_feministe_din_lumea_academic%C4%83_interbelic%C4%83

https://www.ise.ro/wp-content/uploads/2019/01/ANTOL_LEG_RO_2004.pdf (Antologia legilor învățământului din România, Institutul de Științe ale Educației, București, p. 233, accesat în data de 10.08.2022).